

SLOVENSKÁ REPUBLIKA

NÁLEZ

Ústavného súdu Slovenskej republiky

V mene Slovenskej republiky

II. ÚS 56/05-38

Ústavný súd Slovenskej republiky na neverejnom zasadnutí 22. júna 2005 v senáte zloženom z predsedu Jána Mazáka a zo sudkyne Ľudmily Gajdošíkovej a sudcu Alexandra Bröstla o sťažnosti I. S., s. r. o., R., zastúpenej advokátom JUDr. A. H., K., vo veci namietaného porušenia jej základného práva na súdnu ochranu podľa čl. 46 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky a práva na spravodlivé súdne konanie podľa čl. 6 ods. 1 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd uznesením Okresného súdu Rožňava č. k. 11 Cb 1/2004-186 z 24. júna 2004 a uznesením Krajského súdu v Košiciach č. k. 13 Co 225/04-205 z 24. augusta 2004 takto

r o z h o d o l :

Základné právo I., S., s. r. o., R. na súdnu ochranu podľa čl. 46 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky a právo na spravodlivé súdne konanie podľa čl. 6 ods. 1 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd uznesením Okresného súdu Rožňava č. k. 11 Cb 1/2004-186 z 24. júna 2004 a uznesením Krajského súdu v Košiciach č. k. 13 Co 225/04-205 z 24. augusta 2004 p o r u š e n é n e b o l o .

O d ô v o d n e n i e :

I.

Ústavnému súdu Slovenskej republiky (ďalej len „ústavný súd“) bolo 6. decembra 2004 doručené podanie spoločnosti I. S., s. r. o., R. (ďalej len „sťažovateľka“), zastúpenej advokátom JUDr. A. H., K., ktoré bolo označené ako „*Sťažnosť*“. Z jeho obsahu vyplynulo, že sťažovateľka namieta porušenie svojho základného práva na súdnu ochranu podľa čl. 46 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky (ďalej len „ústava“) a práva na spravodlivé súdne konanie podľa čl. 6 ods. 1 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd (ďalej len „dohovor“) uznesením Okresného súdu Rožňava (ďalej len „okresný súd“) č. k. 11 Cb 1/2004-186 z 24. júna 2004 a uznesením Krajského súdu v Košiciach (ďalej len „krajský súd“) č. k. 13 Co 225/04-205 z 24. augusta 2004.

Okresný súd a krajský súd rozhodli týmito uzneseniami o povinnosti sťažovateľky uhradiť trovy predbežného opatrenia, pretože návrh na predbežné opatrenie bol zamietnutý z dôvodu, že výkon rozhodnutia bol zabezpečený iným predbežným opatrením vydaným rovnako na návrh sťažovateľky. Sťažovateľka sa domnieva, že o náhrade trov predbežného opatrenia možno rozhodnúť len v súvislosti s rozhodnutím vo veci samej s dvoma výnimkami: „*V zmysle § 145 OSP účastníkovi, ktorému súd prizná náhradu trov konania, prizná aj náhradu trov predbežného opatrenia a zabezpečenia dôkazov. Z citovanej právnej normy vyplýva, že o náhrade trov predbežného opatrenia rozhodne súd až v súvislosti s meritórnym rozhodnutím a na toto rozhodnutie nadväzujúcim rozhodnutím (výrokom) o náhrade trov konania vo veci samej. V uznesení o predbežnom opatrení súd o náhrade trov konania nerozhoduje. Základným procesným predpokladom priznania nároku na náhradu trov predbežného opatrenia je procesný úspech účastníka vo veci samej a priznanie nároku na náhradu trov celého konania.*“ Prvou výnimkou je rozhodovanie o nárokoch podľa ustanovenia bývalého § 95 ods. 2 zákona o rodine (R 21/87) a druhou výnimkou je podľa výkladu sťažovateľa situácia, ak ide o rozhodnutie o zamietnutí návrhu na predbežné opatrenie, v ktorom nedochádza k uloženiu povinnosti navrhovateľovi podať návrh vo veci samej.

Právny zástupca sťažovateľky v doplnení sťažnosti, ktoré bolo doručené ústavnému súdu 16. mája 2005, zdôraznil nevyhnutnosť aplikácie princípu ústavne konformnej interpretácie v prejednávacom prípade odkazom na rozhodnutie ústavného súdu sp. zn. II. ÚS 249/04 a tým, že v pôvodnom podaní bola citovaná iba judikatúra českého ústavného súdu. Ďalej uvádza, že „*v danom prípade sú napadnuté rozhodnutia dôsledkom excesného a svojvoľného výkladu právnej normy všeobecnými súdmi (aj v zjavnom rozpore s právnou teóriou)*“, a preto neobsahujú interpretáciu súladnú s ústavou. Ďalej dodáva, že «*navyše je zrejmé, že Okresný súd v Rožňave si bol interpretácie contra legem vedomý – ako sám uviedol v odôvodnení svojho rozhodnutia – „uprednostnil“ však princíp viazanosti súdu prvého stupňa právnym názorom odvolacieho súdu v zmysle § 226 OSP pred princípom legality v zmysle čl. 2 ods. 2 Ústavy SR a princípom viazanosti sudcu normatívnymi právnymi aktmi v zmysle čl. 144 ods. 1 Ústavy SR.*»

Tým, že všeobecné súdy rozhodli o povinnosti sťažovateľky uhradiť trovy zamietnutého predbežného opatrenia už v rámci konania o predbežnom opatrení, a nie až v rozhodnutí o veci samej, porušili podľa sťažovateľky jej práva na súdnu ochranu podľa čl. 46 ods. 1 ústavy a podľa čl. 6 ods. 1 dohovoru.

Sťažovateľka na základe uvedených skutočností navrhla, aby ústavný súd vyslovil tento náález:

„1. Okresný súd v Rožňave uznesením zo dňa 24. 06. 2004, sp. zn. 11 Cb 1/2004-186, porušil základné právo obchodnej spoločnosti I. S. s. r. o. R. na súdnu ochranu podľa čl. 46 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky a právo na spravodlivé súdne konanie podľa čl. 6 ods. 1 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd.

2. Krajský súd v Košiciach uznesením zo dňa 24. 08. 2004, sp. zn. 13 Co 225/04-205, porušil základné právo obchodnej spoločnosti I. S. s. r. o. R. na súdnu ochranu podľa čl. 46 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky a právo na spravodlivé súdne konanie podľa čl. 6 ods. 1 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd.

3. Uznesenie Krajského súdu v Košiciach zo dňa 24. 08. 2004, sp. zn. 13 Co 225/04-204 (správne 13 Co 225/04-205, pozn.), v časti výroku ktorým bolo potvrdené uznesenie

Okresného súdu v Rožňave zo dňa 24. 06. 2004, sp. zn. 11 Cb 1/2004-186, o trovách predbežného opatrenia zrušuje.

4. Uznesenie Okresného súdu v Rožňave zo dňa 24. 06. 2004, sp. zn. 11 Cb 1/2004-186, v časti výrokov o trovách konania zrušuje a vec vracia na ďalšie konanie.

5. Okresný súd v Rožňave a Krajský súd v Košiciach sú spoločne a nerozdielne povinné zaplatiť advokátovi sťažovateľa náhradu trov konania sťažovateľa vo výške 13.742,- Sk.“

Ústavný súd sťažnosť sťažovateľky predbežne prerokoval na neverejnom zasadnutí podľa § 25 ods. 1 zákona Národnej rady Slovenskej republiky č. 38/1993 Z. z. o organizácii Ústavného súdu Slovenskej republiky, o konaní pred ním a o postavení jeho sudcov v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon o ústavnom súde“) a uznesením č. k. II. ÚS 56/05-16 z 18. februára 2005 ju prijal na ďalšie konanie.

Po prijatí sťažnosti na ďalšie konanie ústavný súd vyzval právneho zástupcu sťažovateľky, predsedu okresného súdu a predsedu krajského súdu, aby sa vyjadrili, či trvajú na ústnom pojednávaní, a predsedu okresného súdu a predsedu krajského súdu aj na vyjadrenie k sťažnosti.

Právny zástupca sťažovateľky oznámil listom doručeným ústavnému súdu 12. mája 2005, že súhlasí s upustením od ústneho pojednávania. Právny zástupca sťažovateľky sa k veci nevyjadril, ale podaním doručeným ústavnému súdu 16. mája 2005 doplnil sťažnosť.

Predseda okresného súdu vo svojom vyjadrení k sťažnosti z 18. mája 2005 doručenom ústavnému súdu 19. mája 2005 (Spr 1502/05) po krátkej rekapitulácii prípadu uviedol: *„Aj keď je nesporné, že ustanovenie § 145 O. s. p. počíta pri náhrade trov predbežného opatrenia so skutočnosťou, že sa prizná tomu, komu boli priznané trovy konania vo veci samej, v prejednávanej veci nastal prípad, keď konanie o predbežnom opatrení sa skončilo zamietnutím návrhu, resp. zastavením konania o predbežnom opatrení, a preto s použitím § 151 ods. 1 O. s. p. bolo potrebné o trovách konania rozhodnúť.“* V závere vyjadrenia preto konštatuje, že postupom okresného súdu nemohlo dôjsť

k namietanému porušeniu označených ústavných práv, a navrhuje, aby takto rozhodol aj ústavný súd. Predseda okresného súdu zároveň oznámil, že okresný súd súhlasí, aby ústavný súd upustil od ústneho pojednávania vo veci.

Predseda krajského súdu vo svojom vyjadrení k sťažnosti zo 6. júna 2005 doručenom ústavnému súdu 8. júna 2005 (Spr 963/05) uviedol, že krajský súd nepovažuje sťažnosť za dôvodnú a stotožňuje sa s názorom odvolacieho súdu vysloveným v uznesení z 24. augusta 2004 č. k. 13 Co 225/04-205. Predseda krajského súdu zároveň oznámil, že krajský súd súhlasí, aby ústavný súd upustil od ústneho pojednávania vo veci.

II.

Dôvodom hmotnoprávneho sporu na všeobecnom súde je spor o neplatnosť „manažérskych“ zmlúv a o vrátenie bezdôvodného obohatenia z ich plnenia medzi sťažovateľkou a jej bývalými konateľmi. Sťažovateľka mala dvoch konateľov, manželov, ktorí mohli za spoločnosť konať samostatne. V prípade vypovedania týchto „manažérskych“ zmlúv mali podľa ich ustanovení konatelia právo na vysoké odstupné. Konateľ 1 za sťažovateľku vypovedal zmluvu konateľke 2 a konateľka 2 za sťažovateľku vypovedala zmluvu konateľovi 1. Sťažovateľka vyplatila každému z konateľov odstupné cca 12 mil. Sk. Podobne mala sťažovateľka uzavretú zmluvu o poskytovaní právnej pomoci s advokátom. Aj tá bola vypovedaná s tým, že advokát dostal vysoké odstupné.

Keďže išlo o značnú sumu, sťažovateľka z dôvodu obavy, že môže byť zmarený budúci výkon rozhodnutia, využila inštitút predbežného opatrenia tým spôsobom, že podala dva samostatné návrhy na predbežné opatrenie tomu istému okresnému súdu proti trom odporcom, dvom bývalým konateľom a bývalému právnenému zástupcovi sťažovateľky. Obidva návrhy na predbežné opatrenie boli doručené okresnému súdu 10. októbra 2003. Návrhu, v ktorom žiada, aby odporcovia zložili peňažnú sumu do úschovy okresného súdu, bola pridelená sp. zn. 11 NcCbP 3/03 (ďalej aj „prvý návrh“). Návrhu, v ktorom sťažovateľka žiada, aby okresný súd odporcom zakázal disponovať s prostriedkami na ich bankovom účte, bola pridelená sp. zn. 11 NcCbP 4/03 (ďalej aj „druhý návrh“).

Sudkyňa okresného súdu nesúhlasila s vecnou príslušnosťou okresného súdu a bez rozhodnutia opatrením zo 14. októbra 2003 podľa § 104a ods. 2 Občianskeho súdneho poriadku (ďalej aj „OSP“) postúpila obidva návrhy krajskému súdu. Pri prvom návrhu krajský súd nesúhlasil s postúpením veci a 16. októbra 2003 predložil vec na rozhodnutie Najvyššiemu súdu Slovenskej republiky (ďalej len „najvyšší súd“). Najvyšší súd 28. októbra 2003 rozhodol, že na konanie je vecne príslušný okresný súd. Okresný súd rozhodol 26. januára 2004 tak, že odporcovia (1, 2 a 3) sú povinní zložiť peňažnú sumu do úschovy okresnému súdu.

Pri druhom návrhu po postúpení veci okresným súdom súhlasil krajský súd so svojou vecnou príslušnosťou, 21. októbra 2003 vyhovel návrhu a zakázal odporcom 1 a 2 disponovať bankovým účtom. Nárok voči odporcovi 3 vylúčil krajský súd na samostatné konanie. Odporcom 1 a 2 taktiež bola uložená povinnosť podať žalobu o neplatnosť „manažérskych“ zmlúv v určenej lehote.

Pri prvom návrhu podali odporcovia odvolanie (odporcovia 1 a 2 spolu, osobitne odporca 3) doručené okresnému súdu zhodne 12. februára 2004. V odvolaní odporcovia polemizujú o otázke hmotnoprávnej stránky veci, ale zároveň upozorňujú, že existuje aj druhý návrh na predbežné opatrenie a dokonca aj tretí návrh proti odporcovi 3, a preto je potrebné sa vyrovnáť s litispendenciou. S rovnakou argumentáciou navrhujú podaniami z 25. a 26. februára 2004 odporcovia 1, 2 a 3, aby okresný súd na základe § 77 ods. 2 OSP zrušil predbežné opatrenie. Vo vyjadrení k odvolaniu sťažovateľka odmieta jednotlivé argumenty odporcov, pričom osobitne možno spomenúť jej námietku, že v danom prípade nejde o prekážku litispendencie, pretože to neboli totožné návrhy.

Krajský súd rozhodol o odvolaní odporcov tak, že mu vyhovel a uznesením z 11. marca 2004 uznesenie okresného súdu o nariadení predbežného opatrenia zrušil a vrátil súdu prvého stupňa na ďalšie konanie. Dôvodmi tohto rozhodnutia boli neuvedenie konkrétnych dôvodov predbežného opatrenia podľa § 74 ods. 1 a 2 OSP, neurčenie lehoty trvania predbežného opatrenia a nerozhodnutie o trovách konania, pretože podľa krajského

súdu je predmetom konania iba návrh na nariadenie predbežného opatrenia, a teda nie aj návrh vo veci samej. Rozhodnutím súdu prvého stupňa o predbežnom opatrení sa konanie vo veci končí, a preto bolo potrebné v súlade s ustanovením § 151 ods. 1 OSP rozhodnúť aj o náhrade trov prvostupňového konania.

Po vrátení veci okresný súd rozhodol uznesením z 24. júna 2004 tak, že návrh sťažovateľky proti odporcom 1 a 2 zamietol, pretože nárok bol už dostatočne zabezpečený v „druhom“ návrhu pred krajským súdom. Konanie voči odporcovi 3 zastavil z dôvodu prekážky veci rozsúdenej, pretože Okresný súd Košice I v „tretom“ konaní po vylúčení veci krajským súdom na samostatné konanie zamietol totožný návrh na predbežné opatrenie. Zároveň v súlade so záväzným právnym názorom krajského súdu rozhodol o tom, že sťažovateľka je povinná nahradiť odporcom 1, 2 a 3 trovy konania.

Proti tomuto uzneseniu okresného súdu sa včas odvolala sťažovateľka. Domnieva sa, že rozhodnutím krajského súdu o druhom návrhu na predbežné opatrenie nemuselo dôjsť k dostatočnej ochrane jej nárokov, pretože medzičasom mohli byť finančné prostriedky prevedené. Sťažovateľka v odvolaní tiež nesúhlasí s rozhodnutím o trovách, o ktorých mal podľa jej názoru rozhodnúť súd až v rozhodnutí vo veci samej.

Krajský súd potvrdil rozhodnutie okresného súdu so stručným odôvodnením, že jeho dôvody sú „*správne, výstižné a presvedčivé*“ a odvolacie námietky sú neopodstatnené. Prvý návrh na predbežné opatrenie doručený 10. októbra 2003 bol voči odporcom 1 a 2 právoplatne zamietnutý 5. októbra 2004 a voči odporcovi 3 bolo konanie zastavené.

V prípade druhého návrhu po tom, ako krajský súd vyhovel návrhu na predbežné opatrenie, sťažovateľka oznámila krajskému súdu podaním doručeným 5. novembra 2003, že podala 29. októbra 2003 v zmysle uznesenia o predbežnom opatrení žalobu o určenie neplatnosti právneho úkonu a vydanie bezdôvodného obohatenia. Odporcovia sa proti uzneseniu o predbežnom opatrení včas odvolali uvádzajúc, že predbežné opatrenia pred začatím konania v obave o budúci výkon rozhodnutia sú celkom výnimočné a konkrétne v tomto prípade je predbežné opatrenie tiež neodôvodnené. Najvyšší súd uznesením

z 18. decembra 2003 uznesenie krajského súdu potvrdil s tým, že sa stotožňuje s názorom krajského súdu o naliehavom právnom záujme sťažovateľky na ochrane jej práv. Rozhodnutie o predbežnom opatrení vydané na základe druhého návrhu nadobudlo podľa doložky právoplatnosti vykonateľnosť 4. novembra 2003 a právoplatnosť 6. apríla 2004.

Uznesením, ktorým krajský súd vyhovel druhému návrhu, bol návrh voči odporcovi 3 vylúčený na samostatné konanie. Medzičasom však sťažovateľka podala samostatnú žalobu proti odporcovi 3 Okresnému súdu Košice I. Tento súd uznesením z 2. decembra 2003 zamietol návrh na predbežné opatrenie, pretože sťažovateľka neosvedčila naliehavosť potreby pre jeho nariadenie. Krajský súd uznesením z 3. februára 2004 v rozhodnutí o odvolaní sťažovateľky potvrdil uznesenie Okresného súdu Košice I.

III.

Podstatou sťažnosti je to, že všeobecné súdy rozhodli o povinnosti nahradiť trovy konania o vydanie predbežného opatrenia, hoci nebolo rozhodnuté o veci samej, a preto podľa sťažovateľky neboli splnené zákonné predpoklady na takéto rozhodnutie, ktoré vyplývajú z § 145 OSP.

Ústavný súd najprv zdôrazňuje, že rozhodnutiami všeobecných súdov o trovách konania možno zasiahnuť do základných práv a slobôd. Rozhodnutím o trovách konania možno predovšetkým porušiť právo na súdnu ochranu. Ústavný súd už rozhodoval o ústavnosti rozhodnutí o trovách (II. ÚS 78/03, II. ÚS 31/04).

V článku 46 ods. 1 ústavy sa zaručuje základné právo na súdnu a inú právnu ochranu. Aj úprava platenia a náhrady trov konania obsiahnutá najmä v Občianskom súdnom poriadku určuje, či sa právo na súdnu ochranu naplní reálnym obsahom (čl. 46 ods. 4 ústavy). Prístup k súdnej a inej právnej ochrane totiž závisí aj od toho, či účastník konania má alebo nemá vytvorené ekonomické predpoklady na uplatnenia tohto základného práva bez ohľadu na jeho procesné postavenie. Preto procesné predpisy, ktoré upravujú platenie a náhradu trov konania, treba vykladať v súlade s takto vymedzeným obsahom základného

práva na súdnu ochranu (čl. 46 ods. 4 ústavy). Pritom treba dbať na to, aby nikto len z dôvodu, že uplatní svoje základné právo na súdnu ochranu bez zreteľa na jeho postavenie v konaní, neutrpel materiálnu ujmu v dôsledku platenia trov konania, za predpokladu, že taký účastník konania bol úspešný s uplatnením svojho procesného stanoviska a dosiahol, že sa návrh alebo žaloba proti nemu právoplatne zamietli alebo dosiahol procesný úspech iným zákonom dovoleným spôsobom.

Sťažovateľka uplatnila svoje základné právo na súdnu ochranu podľa čl. 46 ods. 1 ústavy podaním dvoch návrhov na nariadenie predbežného opatrenia. O jednom z týchto návrhov („prvý“ návrh) bolo právoplatne rozhodnuté tak, že bol zamietnutý, a po tomto rozhodnutí všeobecných súdov sa už nerozvinula ďalšia štruktúra procesnoprávných vzťahov vo veci samej (dôvod nerozhoduje).

Takýmto uplatnením základného práva sťažovateľky na súdnu ochranu vznikli trovy konania podľa II. časti Občianskeho súdneho poriadku, t. j. trovy, ktoré museli byť zaplatené účastníkmi konania, proti ktorým bol prvý návrh na nariadenie predbežného opatrenia podaný. Platenie trov konania však až na zákonom ustanovené výnimky [napríklad podľa § 146 ods. 1 písm. a), § 150 OSP] je pre účastníka konania zákonom uznaným dôvodom na to, aby zaplatené trovy po skončení konania v jeho prospech, ktorý sa posudzuje výlučne procesnoprávne (v posudzovanej veci je to zamietnutie návrhu na nariadenie predbežného opatrenia), mal nahradené podľa všeobecného procesného princípu ovládajúceho náhradu trov konania v § 142 ods. 1 OSP, ktorým je princíp zodpovednosti za výsledok konania (princíp úspešnosti).

Uplatneniu tohto princípu v konaní podľa II. časti Občianskeho súdneho poriadku nemôže zabrániť len to, že na konanie podľa tejto časti Občianskeho súdneho poriadku nenadväzuje konanie o veci samej. Takýto záver by bol v rozpore s tým, že nikto nesmie okrem zákonom uznaných a ustanovených dôvodov (čl. 46 ods. 4 ústavy) utrpieť pri uplatnení alebo bránení sa v súdnom konaní žiadnu ujmu na svojich právach, ku ktorým v konaní patrí aj právo na náhradu trov konania.

Tento záver platí predovšetkým v sporovom konaní (to je konanie posudzované ústavným súdom v tomto konaní) a v konaniach podľa II. časti Občianskeho súdneho poriadku, v ktorých sa uplatňuje dočasná, predbežná ochrana v sporoch. Výnimky sú prípustné len v rozsahu uvedenom v § 150 OSP, prípadne v § 143 OSP, pričom v posudzovanej veci o takýto prípad nejde.

Ústavný súd podotýka, že ak by sa prisvedčilo názoru sťažovateľky, potom by vznikla situácia, v ktorej by trovy zaplatené vo vecnej spojitosti s prvým návrhom zostali navždy nenahradené. Tieto trovy totiž nemožno (neexistuje na to zákonný podklad) procesne preniesť do iného konania o veci samej než toho konania, ktoré nadväzuje na návrh na nariadenie predbežného opatrenia. Potvrďuje to znenie § 145 OSP, podľa ktorého účastníkovi, ktorému súd prizná náhradu trov konania (ide o konanie vo veci samej), prizná aj náhradu trov predbežného opatrenia a zabezpečenia dôkazov.

Z uvedeného vyplýva, že sťažovateľka uplatnila v spore s konateľmi podaním prvého návrhu na nariadenie predbežného opatrenia základné právo na súdnu ochranu v rozsahu dočasnej ochrany. S týmto návrhom neuspela. V tomto konaní podľa II. časti Občianskeho súdneho poriadku protistojaci úspešní účastníci zaplatili pri realizovaní jej základného práva na súdnu ochranu trovy konania, ktorých náhradu uplatnili v súlade s § 142 ods. 1 v spojení s § 151 ods. 1 OSP. Ústavný súd preto považoval rozhodnutia všeobecných súdov (okresného súdu a krajského súdu), ktorým bola priznaná náhrada trov konania o vydania predbežného opatrenia, za ústavne súladné a uzavrel, že napadnutým uznesením okresného súdu č. k. 11 Cb 1/2004-186 z 24. júna 2004 a uznesením krajského súdu č. k. 13 Co 225/04-205 z 24. augusta 2004 nebolo porušené základné právo sťažovateľky na súdnu ochranu podľa čl. 46 ods. 1 ústavy a čl. 6 ods. 1 dohovoru.

Vzhľadom na toto rozhodnutie ústavný súd už nerozhodoval o ďalších požiadavkách sťažovateľky.

P o u č e n i e : Proti tomuto rozhodnutiu nemožno podať opravný prostriedok.

V Košiciach 22. júna 2005